

AKIKRE BÜSZKÉK VAGYUNK

Válogatás
a *Fiatal bölcsészek a tudományért*
intézményközi TDK konferencián
bemutatott dolgozatokból

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM
SAVARIA EGYETEMI KÖZPONT
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR

SZÉCHENYI TERV

NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM
SAVARIA EGYETEMI KÖZPONT
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR

AKIKRE BÜSZKÉK VAGYUNK

Válogatás a *Fiatal bölcsészek a tudományért*
intézményközi TDK konferencián bemutatott
dolgozatokból

SZOMBATHELY
2012

**Nyugat-magyarországi Egyetem
Savaria Egyetemi Központ
Bölcsészettudományi Kar
Felelős szerkesztő:**

Dr. habil. Jankovics Mária

**Technikai szerkesztő:
Baliné Sütő Mariann**

Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

ISBN 978-963-334-076-9

A felelős szerkesztő címe:
9700 Szombathely, Berzsenyi tér 2.
Telefon: 06-94-504-514
jmaria@btk.nyme.hu

A kiadvány a TÁMOP-4.2.2.B-10/1-2012-0018 számú projekt
támogatásával készült
a Palatia Nyomda Kft. közreműködésével

Tartalom

Előszó	3
Árvai Péter: Lehet-e halálos a bűn?	7
Benyeda Ivett Zsuzsanna: A magyar személyes névmások státusza a névmási ciklusban	15
Berecz Anita: A lakásviszonyok vizsgálata a dualizmus kori Egerben	24
Bonácz Ágnes: Time the devourer	32
Csermelyi József: Új szempontok és új források a 15.századi Nyugat-Magyarország történetének kutatásában	41
Csernus-L. Szilveszter: Kossuth Lajos halála és temetése a magyarországi nemzetiségi sajtó tükrében	48
Csizmadia Anna: A „slam poetry” helye a kortárs irodalomban	60
Ferenczy Nikolett: Az elbeszélő halála – Az elbeszélő nyelvi megformáltságának kérdései Lengyel Péter Macskakő című regényében ..	66
Góg Zsuzsanna: Az argumentum-struktúra átrendeződése a műveltető szerkezetben. Mi történik az alapige ágensével?	74
Gulyás Martin: Forradalom vagy ellenforradalom?	
Kádár János és Nagy Imre politikai koncepciói a közelmúltról	84
Káta Csaba: A balladák tragikuma	95
Kollár Levente: Magyarországi jezsuiták az újkori Latin-Amerikában – Éder Ferenc Brevis Descriptio Missionum Societatis Jesu Provinciae ulgo Los Moxos című munkája	103
Kösa Viola: Velem Szent-Vid hegyen előkerült bronzkori haj- és díszük báró Miske Kálmán munkássága nyomán	111
Köcsky Réka: A magyar infinitívuszi ígét vonzó ígék típusai	123
Kromják Laura: „Femine Gospels”: The poetics of negotiating and subverting gendered female positions in Carol Ann Duffy’s work	131
Lakics Nóra: Térről térre. Public art a külföldi országokban	140
Lipták-Pikó Judit: A dekonstruált szubjektum Marie Darrieusseq Naissance des fantômes című regényében	145
Nagy Máté: A Bodroghöz helynevei – digitális-térinformatikai megközelítésben	150

Németh Dániel: <i>Vásárhelyi-e a vásárhelyi Mária-cantilena?</i>	156
Németh Teodóra: <i>A -t végű igék felszólító alakjainak kijelentő módban való használatának vizsgálata: suksököl a magyar egyetemista?</i>	166
Ongjerth Hanna: <i>Vallási beavatási motívumok a Grimm-mesékben</i>	176
Pál Zsolt: <i>Bánk bán 3²D-ben</i>	183
Pálfy Eszter: <i>A szín-lelés Gyöngyösi István Márssal társolkodó Murányi Vénusában</i>	193
Pap Eliza: <i>A kiskunmajsai zsidóság útja a holokausztig</i>	199
Pauer László: <i>A ludi saeculares a korai principatus idején</i>	209
Ruszkai Zsófia: <i>Angol mediátorok a Rákóczi-szabadságharcról</i>	220
Szűcs Diána: <i>Az aszódi latin iskola diákságának társadalomtörténeti elemzése 1833-1862</i>	226
Vadász Noémi: <i>A beálló melléknévi igenév problémái</i>	234
Varga Adrienn Lilla: <i>Jankapuszta a korabeli sajtó tükrében. A marseille-i merényletet követő első híradások</i>	243
Zubor Attila: <i>Sir Walter Scott Ivanhoe: Nemzetek ellentétben</i>	252

A BEÁLLÓ MELLÉKNÉVI IGENÉV PROBLÉMÁI

VADÁSZ NOÉMI

Pécsi Tudományegyetem BTK
vadasznoemi@gmail.com

Abstract

This paper looks into the formation, semantics and usage of the Hungarian future participle, a neglected area of research in Hungarian morphology and syntax. Drawing on corpus data and on own observation data it can be demonstrated that the future participle is derived from intransitive verbs with patient-subjects and that in these cases the future participle carries the semantic feature of possibility instead of that of necessity. Furthermore, the syntactical role of future participles in their usage under discussion is not that of attribute but of adverbial.

Keywords: derivation, participle, lexicalisation, necessity, posteriority

Bevezetés

A magyar nyelv változatos toldalékolási rendszere igen gazdag és sokszínű tö- és toldalékkészletet jelent, ami mind a naiv beszélők, mind a nyelvészek számára gyakran rejteget talányokat, kétértelműségeket, esetleges következtetlenségeket. Nyelvünk morfológiája nagyon sok érdekességet rejteget magában, a legtöbbet talán a szóképzéssel lehetne foglalkozni. A melléknévi igeneveket hagyományosan átmeneti szófajnak tekintjük őket, és használatukban is vannak igen érdekes jelenségek és problémák, amelyek elsőre talán fel sem tűnnek még a gyakorlottabb nyelvészek számára sem, éppen ez keltette fel az érdeklődésemet a téma iránt.

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának 2012. áprilisában megrendezett Kari Tudományos Diákköri Konferenciájára benyújtott dolgozatomban a magyar melléknévi igenevekkel és a határozói igenévvél foglalkoztam. Jelen munkámban azonban csak a beálló melléknévi igenevet tárgyalom, hiszen a szakirodalom ezzel az igenevünkkel foglalkozik a legkevesebbet, pedig igen érdekes problémákat vet fel. Munkám során elsősorban a Strukturális Magyar Nyelvtan Morfológia és Mondattan köteteire, a Kiefer Ferenc szerkesztette A magyar nyelv kézikönyve című műre, az É. Kiss-Kiefer-Siptár-féle Új magyar nyelvtanra támaszkodtam, példáim a Magyar Nemzeti Szövegtár korpuszából, valamint saját megfigyeléseimből származnak.

Elsőként teszek egy kis alapvetést a szóképzés, azaz a deriváció jelenségéről és meghatározom az igenevek, ezen belül a melléknévi igenevek, és ezen belül pedig a beálló melléknévi igenév helyét, majd a beálló melléknévi igenév a szakirodalom által megfigyelt főbb tulajdonságairól írok. Arról nem, hogy a beálló melléknévi

igenevet
legű, val
Példák:
jelenség
szükség
majd m
igenév,

1. A de

A szóke
során t
xumm
önmag
vünkb
tövek,

Kéj
portja
keresz
mentu

Gy
től val
kapas
nyű s
ez ne
lexika
akad
nosai
mind
köny

2. A

A
„igél
zós
szav
tartj
eset
doti
mó
kap

garian future
y and syntax.
onstrated that
-subjects and
of possibility
re participles
dial.

ity

okszerű tö- és
észek számára
zetlenségeket.
n, a legtöbbet
hagyományo-
k igen érdekes
gyakorlabb
téma iránt.

12. áprilisában
írtott dolgoza-
l foglalkoztam.

gyalom, hiszen
et, pedig igen
turális Magyar
esztette A ma-
magyar nyelv-
puszából, vala-

jelenségéről és
zen belül pedig
a szakirodalom
álló melléknévi

igenevet az -AndÓ képzővel képezzük, hiszen ezen munka nem nyelvtörténeti jellegű, valamint a deriváció általánosabb problémáiba sem kíván mélyen behatolni. Példákkal alátámasztva tárgyalom a képzőkre általában jellemző lexikalizálódás jelenségét, ezután a beálló melléknévi igenév jelentésének fontos elemeivel, a szükségesség szemantikai jegyével és az utóidejűséggel foglalkozom részletesen, majd megvizsgálom, hogy milyen bemeneti igéből képezhető a beálló melléknévi igenév, végül pedig a mondatban betöltött lehetséges helyét, szerepét.

1. A deriváció

A szóképzés, deriváció egy olyan szóalkotási mód, amikor morfológiai művelet során hozunk létre egy szóból egy újat. A magyarban ez egy toldalékkal, szuffixummal történik, amelyet egy tőhöz illesztünk. A képzők kötött morfémák, tehát önmagukban nem állhatnak, a jelentéshez szükségük van a tőre. Ez a tő nyelvünkben a legtöbb esetben szó is, ez alól csak néhány kivétel van (v-vel bővülő tövek, sz-es és v-s változatú tövek).

Képzőt csak a főnevek, melléknevek és igék szemantikailag körülhatárolt csoportja kaphat (Kiefer, 2000). A képzés során a szó szemantikai változásokon is keresztülmegegy, tehát amellet, hogy változhat a szófaja, a vonzatkerete, az argumentumszerkezete, módosul a jelentése is.

Gyakran nehézséget okoz a képzők a ragoktól, a szóképzést a szóösszetétel-től való elkülönítése. A Kiefer szerkesztette Morfológia kötet (Kiefer 2000) olyan kapaszkodókat nyújt, amelyek segítenek nekünk a döntésben, de általános érvényű szabály nincs. Ilyen például az, hogy a képző szófajváltást idéz elő. Csakhogy ez nem mindig van így. A képzett szavak azon tulajdonsága, hogy hajlamosak a lexikalizálódásra (*mosogat, járóka*), nem minden esetben igaz az igenevekre. Arra is akad példa, hogy összetett szót látunk el képzővel (*kormánybiztosság*), pedig általános nem jellemző. Preferált a deriváció-inflexió sorrend, de arra, hogy a képzők mindig megelőzik az inflexió toldalékokat, a -beli képző az ellenpélda (*városombeli, könyvekbeli*), bár az a kérdés is felmerülhet, hogy képző-e egyáltalán a -beli.

2. Az igenév

Az igeneveket hagyományosan átmeneti kategóriának tartjuk. Az igenevek „igéből szóképzés útján létrehozott és megfelelő (főnévi, melléknévi, illetve határozósói) alaptulajdonságokkal bíró, de bizonyos igei jellegzetességekkel is rendelkező szavak” (Kiefer 2000:116.). Az igenevek a bemeneti ige minden vonzatát megtartják, még ha nem is ölt mindegyik hangalakot. Az alany például csak néhány esetben jelenhet meg „hangosan” (*egy sokakat szidó, ezért maga is sokak által szidott gyerek*). Ezzel szemben az igéből képzett főnév vagy melléknév vonzatkerete módosul a deriváció során. A tranzitív igéből képzett igenév vonzata tárgyasetet kap, míg a főnév, melléknév vagy határozósó erre nem képes. Ezek jelentik az

igenevek igei tulajdonságát. A továbbiakban csak a beálló melléknévi igenév tulajdonságaival foglalkozom.

2.1. A beálló melléknévi igenév tulajdonságai

A beálló melléknévi igenév a szakirodalom által sorra vett legtöbb tulajdonsága több szempontból is támadható. Munkám során több olyan példára bukkantam, amelyek a beálló melléknévi igenév olyan egyéb használatait mutatják, amelyeket a szakirodalom vagy kizár, vagy egyszerűen nem tárgyal. A következőkben szó lesz a lexikalizálódásról, a szükségesség szemantikai jegyéről, az utóidejűségről, a lehetséges bemeneti igékről és a beálló melléknévi igenév kizárólagos passzív értelmezésű jelzői szerepéről. Megpróbálok mindezeket a tulajdonságokat sorra véve rámutatni, hogy a beálló melléknévi igenév egy méltánytalanul elhanyagolt szegmentuma a magyar nyelv leírásának és még nagyon sok érdekesség vár a kutatókra a témában.

2.1.1. A lexikalizálódás

A derivációval létrehozott alakok egy közös, általában jellemző tulajdonsága, a lexikalizálódás jelensége a melléknévi igenevekre is igaz, így a beállóra is. Az, hogy egy szó lexikalizálódott-e, nem mindig könnyű megállapítani. Komósy Régenek és vonzatok című fejezetében (Komlósy 1992) a következő hat kritériumot állította fel a lexikalizálódás jelenségének tettenérésére, amelyek a későbbiekben segítségünkre lesznek annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy a tárgyalta szóalak igenév, vagy melléknév-e.

1. Állítmányi szerepben csak melléknév állhat.
2. Az alapige vonzatait a melléknévek nem tarthatják meg.
3. -An; -Ul képzővel csak a melléknévből képezhető határozó.
4. Az alapige mellett megengedett, az esemény lefolyására vonatkozó módhatározók csak igenevekkel fordulnak elő.
5. Közép- vagy felsőfokban csak melléknév állhat.
6. Csak az igenévnek válhat el az igekötője.

Ezen kritériumok nem minden esetben teljesülnek egyszerre, viszont némi kapaszkodót nyújtanak a jelenség felismerésében. Az viszont biztos, hogy a beálló melléknévi igeneveket gyakran használjuk főnévként (*beadandó, romlandó, mondandó*), vagy melléknévként (*állandó fájdalom, kelendő árucikk, maradandó sérülés*) lexikalizálódott formájukban.

2.1.2. A szükségesség szemantikai jegye

A beálló melléknévi igenév egyik alapvető tulajdonságának tartja a szakirodalom a szükségesség szemantikai jegyét. Ez azt jelenti, hogy annak a bizonyos

névi igenév tu-

bb tulajdonsága
ára bukkantam,
tatják, amelyeket
vetkezőkben szó
z utóidejűségről,
zárólagos passzív
donságokat sorra
lanul elhanyagolt
lekesség vár a ku-

ző tulajdonsága, a
7 a beállóra is. Az,
állapítani. Komósy
vetkező hat kritéri-
amelyek a későbbi-
en, hogy a tárgyalt

neg.
tározó.
ára vonatkozó mód-

szerre, viszont némi
at biztos, hogy a be-
beadandó, romlandó,
árucikk, maradandó

ak tartja a szakiroda-
gy annak a bizonyos

eseménynek, amit a bemeneti ige képvisel, a jövőben valaki által be kell következnie. A *feladandó levél/befizetendő csekk/megoldandó probléma* azért *feladandó/befizetendő/megoldandó*, mert a jövőben valakinek *fel kell adnia/be kell fizetnie/meg kell oldania* azt.

2.1.3. Az utóidejűség

A szükségesség jegyéhez kapcsolódik az utóidejűség. A beálló melléknévi igenév utóidejű a mondatban szereplő ragozott ige idejéhez, vagy a beszéd időpontjához viszonyítva. A *levél/csekk/probléma* még nincs *feladva/befizetve/megoldva*, de (remélhetőleg) a jövőben mindez megtörténik (illetve valaki *feladja/befizeti/megoldja*).

A beálló melléknévi igenév a relatív időviszonyok kifejezésének tekintetében az utóidejű tartományban levő vonatkoztatási ponthoz képest kifejezhet előidejűséget is, ez tehát egyfajta utóidejűségbe ágyazott előidejűség (Kiefer 2000:443).

(1) *Ez legyen a jövőben követendő példa!*

Ez legyen a holnap 11 órára megoldandó feladat!

3. A bemeneti ige

A lehetséges bemeneti igitípusok megállapításánál a Strukturális magyar nyelvtan Morfológia kötete alapján (Kiefer 2000) három alapvető igitípust fogok vizsgálni igenévvé való képezhetőségük szempontjából. Ezen három igitípus elkülöníti az igéket kötelező vonzatai száma és az alanyi argumentumuk jellege alapján. Eszerint a három típus:

1. ágens alanyú intranszitiv igék (ÁAI)
2. patiens alanyú intranszitiv igék (PAI)
3. tranzitív igék

Az ágens alanyú intranszitiv ige alanya egy cselekvő, tárgyi vonzata pedig nincs (*dalol, sétál, pihen*); a patiens alanyú intranszitiv igének szintén nincs tárgyi vonzata, alanya viszont az ige által leírt esemény átélője, elszenvedője (*esik, hullik, botlik*). A tranzitív igének alanya szintén ágens, tehát cselekvő, és emellett van egy kötelező tárgyi vonzata is (*mond, ad, megnéz*).

3.1. A tranzitív ige

A szakirodalom szerint az egyetlen lehetséges bemeneti igitípus a beálló melléknévi igenév képzésekor a tranzitív ige.

(2) *mondandó, adandó, megnézendő, javítandó, építendő, felolvasandó, megsokszorozandó*

Ennek képzése teljesen problémamentes és produktív. A dolgot a strukturális és a hagyományos nézet keresztezésével lehet árnyalni. Transzítív ige csak aktív lehet, mediális vagy passzív nem. A cselekvő igei belül szinte egyáltalán nem képezhetünk műveltető, kölcsönös, vagy visszaható igeikből beálló melléknévi igenevet.

3.2. Az ágens alanyú intranszítív ige

ÁAI bemeneti igeikből soha nem képezhetünk beálló melléknévi igenevet.

- (3) *dalolandó, *sétálandó, *pihenendő

3.3. A patiens alanyú intranszítív ige

Az anyanyelvi beszélők egy része elfogadja a PAI igeikből képzett beálló melléknévi igenevek helyességét.

- (4) ?esendő, ?hullandó, ?botlandó

A *hullandót*, *botlandót* én nem tartom helyes alaknak, az *esendőt* pedig csak melléknévként lexikalizálódott formájában használjuk (pl. nincs *esendő eső*); azonban itt egy hosszabb felsorolás, ezeket a szavakat mindenki ismeri és használja, és nem (csak) melléknévként vagy főnévként lexikalizálódott formájukban:

- (5) állandó, mulandó, elegendő, jövendő, maradandó, halandó, romlandó, elkövetkezendő, születendő, leendő

Mégsem ugyanolyanok, mint a többi beálló melléknévi igenév, ugyanis ha megfigyeljük, itt nem érezzük a szükségesség szemantikai jegyét. Pl.: a *halandó ember* nem azért halandó, mert valakinek meg kell ölnie; a *romlandó* pedig egyáltalán nem szükséges, hogy megromoljon. Szükségesség helyett inkább egyfajta episztemikus szükségszerűséget érezni, miszerint a világ nem lehet másmilyen, mint hogy az ember egy idő után meghal, vagy a tejtermék hamar megromlik, mert a körülmények és a tapasztalat ezt támasztják alá.

Kérdés, hogy a példák valóban igenevek-e, vagy csak melléknévként használjuk őket. A lexikalizálódás kritériumai alapján tiszta melléknévi igenév csak az *elkövetkezendő* és a *születendő*. A többi példa egy-két kritérium alapján igenév, de a szempontok többsége szerint melléknév.

Néhány példa alapján feltűnhet, hogy egyes alakok helyett inkább a jövő idejűnek értelmezett -Ó képzős folyamatos melléknévi igenévi alakok használatosak.

- (6) a, ?készülendő dolgozat, ?(át)alakulandó cég, ?(el)érkezendő szép idők, ?gyógyulandó beteg

- b, készülő dolgozat, átalakuló cég, elérkező szép idők, gyógyuló beteg

Elképzelhető, hogy egy olyan jelenségnek vagyunk szemtanúi, hogy az -Ó képzős folyamatos melléknévi igenévi alakok (6a) éppen szorítják ki az -Andó képzős beálló melléknévi igeneveket (6b), így ezeknek csak lexikalizálódott

olgot a strukturális
 zítív ige csak aktív
 nte egyáltalán nem
 l beálló melléknévi

iknévi igenevet.

épzett beálló mellék-

az esendőt pedig csak
 l. nincs esendő eső);
 nki ismeri és használ-
 ódott formájukban:
 ndó, halandó, romlan-

vi igenév, ugyanis ha
 i jegyét. Pl.: a halandó
 a romlandó pedig egy-
 helyett inkább egyfajta
 nem lehet másmilyen,
 nek hamar megromlik,

ik melléknévként hasz-
 melléknévi igenév csak
 a kritérium alapján ige-

okok helyett inkább a
 léknévi igenévi alakok

?(el)érkezendő szép idők,

p idők, gyógyuló beteg
 : szemtanúi, hogy az -Ó
 en szorítják ki az -AndÓ
 nek csak lexikalizálódott

formában maradnak fent. Ezen folyamat hatása, hogy valaki helyesnek, valaki pe-
 dig helytelennek ítéli meg a beálló melléknévi igenév produktív képzését patiens
 alanyú intranszitiv bemeneti igitípus esetében.

Az episztemikus szükségyszerűség szemantikai jegye szerint a patiens alanyú
 intranszitiv igéből képzett beálló melléknévi igenév jelentésbeli hasonlóságot mu-
 tat az -ékony vagy -ós képzővel képzett mellékevekkal. A három képzővel kép-
 zett szavak eloszlást mutatnak, a lexikai akadályozás, blokkolás jelensége látszik
 megjelenni közöttük. Valószínűleg az olyan patiens alanyú intranszitiv igéből kép-
 zett melléknévi igenév helyességét fogadjuk el, amelynek nincs -ékony vagy -ós
 képzős változata.

Ugyanazon okból kifolyólag nem használjuk az *alvós* szót, mint az *alvandót*,
 miszerint van *aluszékony*, nem tartjuk helyesnek a *ragadandót* és a *ragadékonyt*,
 mert van *ragadós*, és ugyanazért nincs *halós* és *halékony*, mert van helyettük
halandó.

-AndÓ	-ékony	-ós
* <i>alvandó</i>	<i>aluszékony</i>	* <i>alvós</i>
* <i>folyandó</i>	<i>folyékony</i>	* <i>folyós</i>
* <i>lobbanandó</i>	<i>lobbanékony</i>	* <i>lobbanós</i>
* <i>fáradandó</i>	<i>fáradékony</i>	* <i>fáradós</i>
* <i>gyúlandó</i>	<i>gyúlékony</i>	* <i>gyúlös</i>
* <i>ájulandó</i>	* <i>ájulékony</i>	<i>ájulós</i>
* <i>(fej)fájandó</i>	* <i>(fej)fájékony</i>	<i>(fej)fájós</i>
* <i>ragadandó</i>	* <i>ragadékony</i>	<i>ragadós</i>
<i>elkövetkezendő</i>	* <i>elkövetkezekény</i>	* <i>elkövetkezős</i>
<i>születendő</i>	* <i>születékeny</i>	* <i>születős</i>
<i>halandó</i>	* <i>halékony</i>	* <i>halós</i>

4. A határozói használat

A Strukturális magyar nyelvtan Morfológia kötete az -AndÓ képzők határozói
 igenévi használatát terméketlen, archaikus jelenségnek tartja. Szerintem azonban
 – ha nem is a leghétköznapiabb beszédhelyzetekben – de azért még élő, esetenként
 előforduló jelenség.

- (7) A problémát megoldandó, utalok neked húszezer forintot.
 Az igazgatót megviccelendő, a kölykök kiszúrták az autója kerekeit.

4.1. A korpuszvizsgálat

Arra, hogy az -AndÓ képzőnek él ez a fajta használata, bizonyítékot ad
 a Magyar Nemzeti Szövegtár is. Ha a korpuszban való keresésnél a fület

megfelelően állítjuk be, akkor kevés, de bizonyíték értékű adatot nyerhetünk. Ebben az esetben a megfelelő beállítás azt jelenti, hogy a névszói jellegű alapfokú, egyes számú, birtokos nélküli és alanyesetben álló beálló melléknévi igenevet egy minden tekintetben tetszőleges ige követ közvetlenül (lásd 1. ábra). Ez a beállítás kissé túlgenerál, hiszen így az eredmények között szerepelhetnek olyan esetek is, amikor nem melléknévi igenévként, hanem valódi melléknévként szerepel a szó (*csak mint elvetendő jelent meg*), vagy az olyan alakok, amikor a beálló melléknévi igenevet egy létige követi (*csak azért is hajlandó lenne ismét kocogni*), amely esetben pedig nem erről a bizonyos archaikus használatról van szó.

Ugyanakkor nagyjából az általunk keresett formákat tartalmazza a lista. A Magyar Nemzeti Szövegtár 187.644.886 szót tartalmazó korpuszából 886 esetet talált a kereső, ebből még le kell vonni a fent említett nem helyes találatokat, így körülbelül 600-650 alkalommal fordulhat elő az *-AndÓ* képző ezen használata. Ez kevésnek tűnhet, de amellett, hogy egy archaikusnak vélt formáról van szó, a hétköznapi beszédhelyzetekben is ritkán lehet rá szükség.

Ha megvizsgáljuk a különböző nyelvi szintekre való eloszlását láthatjuk, hogy 886 esetből 432 a sajtóban fordult elő, a szépirodalmi, tudományos, hivatalos szövegekben körülbelül 100-120 alkalommal, és a személyes helyzetekben a vártak megfelelően 76 esetben. Ne felejtjük el, hogy ezek mind tartalmazzák a fent említett hibás találatokat is! Arra, hogy a beálló melléknévi igenév a határozói használatban főként a sajtóban fordul elő, könnyen ráérezhetünk. Szerintem ez, és az ehhez hasonló fordulatok alkalmazása (a befejezett melléknévi igenév újságy nyelvi használata) a sajtóban, a médiában mind arra hivatott, hogy az alárendelő mondatok kiküszöbölésével próbálja kissé hivatalosabbá tenni az előadásmódot, és így hitelesebbé az állítást.

The screenshot shows the search interface of the Magyar Nemzeti Szövegtár. The search criteria are as follows:

- 1. szövegek** (Texts)
- szófej:** névszó jellegű (Noun-like)
- MSD-kód:** (Morphological code)
- szótag:** beálló nem. igenév (Attaching non-finite verb)
- alak:** alap (Basic)
- szám:** egyes (Singular)
- birtokos:** nincs (None)
- analfokus:** nincs (None)
- eset:** alany (Subject)
- ami követ:** (What follows)
- 2. szövegek** (Texts)
- szótag:** ige (Verb)
- MSD-kód:** (Morphological code)
- igekötő:** TETSZ (Verb connector)
- ragozás:** TETSZ (Inflection)
- időmód:** TETSZ (Tense/Aspect)
- szám:** TETSZ (Number)
- személy:** TETSZ (Person)
- szóvettenél:** (Verb form)
- Egy:** 500 (One)
- elemű véletlen minta:** 5 (Random sample of 5 elements)
- kontextusban:** (In context)
- A szövegek közül:** csak a keresett szót (Only the searched word)
- az MSD-kód is:** (The MSD code is)
- jelentjen meg:** (Let it appear)
- Attribútumok felbukkanó ablakban:** (Attributes in the pop-up window)
- Használat:** az 1. szót követő szó szerint (Use the 1st word literally)
- Gratifikációs adatok:** (Gratification data)
- felbukkanó ablakban:** (Pop-up window)
- Helyrehozható:**
 - Magyarországi
 - Szlovákiai
 - Kárpátaljai
 - Erdélyi
 - Vajdasági
- Allopusz:**
 - Sajó
 - Székelyföld
 - Tudomány
 - Hivatalos
 - Személyes
- Allopuszok szerinti megoszlás:** (Distribution by allopusz)
- Szűrés:** (Filter)

1. ábra

4. 2. Az *-AndÓ* mint utóige

Az így képzett igenévről névi igenévvé szemben nem. Megfigyelésem szerint tehát használata létezik. Ez esettől szélhetünk, hiszen az ige t

A kérdés az, hogy ezt : hogyan ábrázoljuk a mon névképzős szerkezetre has ban feltüntetnünk eltérőe Tehát ez esetben pl. az Al hanem AdvP.

- (8) a, Géza a dol
b, Géza a dol

Ez a fajta beálló n lehet, amely a rendszerb mindkettő a -vA képzőv

előidejű
egyidejű
utóidejű

5. Összefoglalás

Az előbbieken részlete dalomban tárgyalt legf gyét és a tranzitív min intranszitiv ige beálló m értelmezést és a kizáról rozói használatával cá

Következtetésem t beálló melléknévi iger ségesség szemantikai j (a patiens alanyú intr hordozza magán. A b latával kiteljesedik a r idejűséget kifejezőrer tehát nem jelzői funk zést nyerve magának

értékű adatot nyerhetünk. a névszói jellegű alapfokú, ló melléknévi igenevet egy lásd 1. ábra). Ez a beállítás epelhetnek olyan esetek is, lléknévként szerepel a szó amikor a beálló melléknévi ismét kocogni), amely eset- l van szó.

nákat tartalmazza a lista. A azó korpuszából 886 esetet nem helyes találatokat, így dő képző ezen használata. ak vélt formáról van szó, a cség.

ló eloszlását láthatjuk, hogy tudományos, hivatalos szö- nélyes helyzetekben a várt- ek mind tartalmazzák a fent lléknévi igenév a határozói ráérezhetünk. Szerintem ez, zett melléknévi igenév újság- hivatott, hogy az alárendelő ábbá tenni az előadásmódot,

4. 2. Az -AndÓ mint utóidejű határozói igenévképző

Az így képzett igenévnek a nem archaikusnak vélt, „normál” beálló mellék- névi igenévvél szemben nem passzív, hanem aktív funkciókiosztási mintája van. Megfigyelésem szerint tehát az -AndÓ képzőnek két, teljesen eltérő jelentésű használata létezik. Ez esetben természetesen csakis tranzitív bemeneti ígéről be- szélhetünk, hiszen az ige tárgya is kötelezően elhangzik!

A kérdés az, hogy ezt a bizonyos határozói igenévi használatú képződményt hogyan ábrázoljuk a mondatban. Szerintem ebben leginkább a -vA határozói ige- névképzős szerkezetre hasonlít, így hozzá hasonló módon kell a mondat ágrajzá- ban feltüntetnünk eltérően az -AndÓ hagyományosabb, gyakoribb használatától. Tehát ez esetben pl. az Alberti-Medve modellben feltüntetett kategória nem AP, hanem AdvP.

- (8) a, Géza a dolgozatát leadva, túl volt a félév nehezén
b, Géza a dolgozatát leadandó, beutazott a fővárosba.

Ez a fajta beálló melléknévi igenév tehát az az utóidejű határozói igenév lehet, amely a rendszerből hiányzik (csak elő- és egyidejű határozói igenév van, mindkettő a -vA képzővel képezve).

	Melléknévi igenév	Határozói igenév
előidejű	-(t)t	-vA (-vÁn)
egyidejű	-Ó	-vA
utóidejű	-AndÓ	-AndÓ

5. Összefoglalás

Az előbbiekben részletesen megvizsgáltam a beálló melléknévi igenév a szakiro- dalomban tárgyalt legfontosabb tulajdonságait. A szükségesség szemantikai je- gyét és a tranzitív mint egyetlen lehetséges bemeneti igitípust a patiens alanyú intranszitiv ige beálló melléknévi igenévvé képezhetőségével, a kizárólagos passzív értelmezést és a kizárólagos jelzői funkciót pedig a beálló melléknévi igenév hatá- rozói használatával cáfoltam.

Következtetéseim tehát a következők: sok élőnyelvi példával alátámasztható a beálló melléknévi igenév patiens alanyú intranszitiv igéből való képzése. A szük- ségesség szemantikai jegye helyett a beálló melléknévi igenév bizonyos esetekben (a patiens alanyú intranszitiv igéből képezve) a lehetséges szemantikai jegyét hordozza magán. A beálló melléknévi igenév utóidejű határozói igenévi haszná- latával kiteljesedik a melléknévi igenevek és a határozói igenév elő, egy- és utó- idejűséget kifejezőrendszerük, a beálló melléknévi igenév ebben a használatban tehát nem jelzői funkciót tölt be a mondatban, hanem határozóit, aktív értelme- zést nyerve magának.

Felhasznált irodalom

- ALBERTI Gábor: *A szóképzéssel együtt járó vonzatszerkezet-változások rendszere*. Nyelvtudományi Közlemények. 2006. 103. szám (MTA Nytud. Int.), 75–105.
- ALBERTI Gábor – MEDVE Anna: *Generatív grammatikai gyakorlókönyv: Magyar transzformációs generatív nyelvészeti elemzések*. Janus Kiadó, Budapest, 2002.
- É. Kiss Katalin – KIEFER Ferenc – SIPTÁR Péter: *Új magyar nyelvtan*. Osiris, Budapest, 1998.
- KIEFER Ferenc: *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.
- KIEFER Ferenc: *Strukturális magyar nyelvtan*. 1. köt. Mondattan. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
- KIEFER Ferenc: *Strukturális magyar nyelvtan*. 3. köt. Morfológia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000.
- KOMLÓSY András: *Régensek és vonzatok*. Egyetemi jegyzet. MTA Nyelvtudományi Intézet – JPTE Magyar Nyelvi Tanszék. Pécs, 1992.
- SÁRIK Pál: *A határozói igenevek néhány problémája*. Magyar Nyelv, XCIV. évf. (1998. december) 4. szám 423–435.
- SASS Bálint – VÁRADI Tamás – PAIZS Júlia – Kiss Margit: *Magyar igei szerkezetek, A leggyakoribb vonzatok és szókapcsolatok szótára*. Tinta, Budapest, 2010.